

‘Pömmelte is een sleutelvondst’

Duitse archeologen vinden ‘houten Stonehenge’ bij Maagdenburg

In de Duitse deelstaat Sachsen-Anhalt is een astronomische observatiepost uit de prehistorie ontdekt. Het onderzoek gaat voort.

Door MICHIEL HEGENER

ROTTERDAM, 30 JULI. Er zijn steeds meer aanwijzingen dat de prehistorische bewoners van de Duitse deelstaat Sachsen-Anhalt veel begrip hadden van de bewegingen van hemellichamen. Mogelijk deden ze zelfs niet onder voor hun Britse tijdgenoten, in het bijzonder de bouwers van de zonne- en maanwijzer Stonehenge. Twaalf archeologen onder leiding van professor François Bertemes van de Martin-Luther Universiteit van Halle, onderzoeken bij Pömmelte, onder Maagdenburg, een systeem van concentrische palenkransen en greppels. De bouw begon in 2250 voor Christus, rond 2000 raakte het systeem in onbruik. De doorsnee bedraagt 115 meter. De paalkransen en greppels lijken volgens Bertemes met een passer te zijn uitgezet. En, opmerkelijk, de afstanden tussen de palen zijn zeer onregelmatig.

„We hadden in vorige jaren de plek al met geofysische metingen in kaart gebracht,” zegt Bertemes, „maar nu verwijderen we de hele humuslaag en komen enorme hoeveelheden bodemverkleuringen in beeld, exact waar ooit de houten

palen stonden.” Defensief was de plek zeker niet, binnenin stonden geen huizen, maar de eerste astronomisch significante zichtassen – die bijvoorbeeld kunnen wijzen naar het punt waar de midwinterzon verschijnt – zijn al geïdentificeerd. „Specifieke astronomische betekenissen van het systeem zijn nog voorlopig, maar dat het een observatiepost voor hemellichamen was, weet ik zeker.”

Zodra alles bloot ligt, in oktober, worden de posities van de duizenden paalgoten ingevoerd en gaat de computer op zoek naar astronomische zichtlijnen. Dat er geen stenen zijn gebruikt maar pa-

len was volgens Bertemes een kwestie van traditie, en zonder verdere betekenis. Net als bij Stonehenge liggen er veel graven in de directe omgeving. „Binnenin het systeem vinden we onderdelen van mensenlichamen. Dat onderstreept de rituele functie.”

Bertemes telefoneert vanaf Goseck, een andere astronomische waarnemingspost, 100 kilometer ten zuiden van Pömmelte. Goseck werd in 2002 onder zijn leiding opgegraven en gereconstrueerd, en is nu een toeristenattractie. Ook Goseck is een concentrisch systeem. Daar lopen zichtassen van het middelpunt via openingen in

de overigens dichte palenkransen, naar het punt van opkomst en ondergang van de zon op de kortste dag. Simpel, maar Goseck dateert van 5000 voor Christus en is dus duizenden jaren ouder dan de oudste steencirkel op de Britse Eilanden. „Pömmelte is een sleutelvondst. Uit de Late Steentijd en Vroege Bronstijd, de tijd van Stonehenge, hadden we op het Europese vasteland nog geen astronomische observatiepost.”

De belangstelling voor archeoastronomie werd in Sachsen-Anhalt onverwacht gewekt in 1999 toen schatgravers met een metaaldetector iets unieks vonden: een bronzen schijf van dertig centimeter doorsnee uit 1600 voor Christus, met daarop in goud een simpele weergave van het uitspanel, inclusief zon, wassende maan en het sterrenbeeld de Pleiaden.

Deze zogeheten ‘Nebra-schijf’ geldt als de eerste hemelkaart uit de geschiedenis.

Bertemes beaamt dat het de archeologie in Sachsen-Anhalt een nieuwe impuls gaf – en meer dan dat. In 2005 werd vijf miljoen euro overheidsgeld vrijgemaakt voor een breed, multidisciplinair onderzoek naar prehistorische astronomie. Raadselachtige terreinoneffenheden als Pömmelte – dat al in 1991 vanuit een vliegtuig werd ontdekt – kregen hun plaats in een actieprogramma. Het budget zou wel eens te krap kunnen zijn, want vanuit de lucht zijn al veel meer plaatsen gesignaleerd.